

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עמ"נ 51529-09-17 יפה ואח' נ' קיבוץ צרעה

תיק חיצוני: 771/279/14

בפני כבוד השופט עודד שחם**מעוררים**1. אורי יפה
2. טלי יפה

על ידי ר' אלקיים, עו"ד, וח' שאבי, עו"ד

נגד

משיבים

קיבוץ צרעה

על ידי ע' כהן, עו"ד, וא' לוי, עו"ד

חקיקה שאוזכרה:

[תקנות האגודות השיתופיות \(חברות\), תשל"ג-1973: ס' 2.א., 2.ב., 2.א](#)

מיני-רציו:

* נדחה ערעור על החלטת עוזר רשם האגודות השיתופיות, אשר דחתה את בקשת המערערים לקבוע כי הם חברי קיבוץ צרעה.

* אגודות שיתופיות – קיבוץ – חברים

* אגודות שיתופיות – חברות – מכוח התנהגות

* אגודות שיתופיות - רשם האגודות השיתופיות – ביקורת שיפוטית על החלטותיו

.

ערעור המופנה כנגד החלטת עוזר רשם האגודות השיתופיות, לפיה נדחתה בקשה של המערערים לקבוע כי הם חברי קיבוץ צרעה.

.

בית המשפט דחה את הערעור, ופסק כלהלן:

משנת 1994, תקנון הקיבוץ קובע הוראה מפורשת, המונעת קבלה לחברות מכוח התנהגות. בסעיף זה נקבע, כי "על אף האמור בכל דין לא יראו אדם כחבר הקיבוץ אלא אם התקבל לחברות על פי סעיף 28 לתקנון זה, אפילו נהג ונהגו בו כחבר הקיבוץ במשך תקופה סבירה".

יש לדחות את הטענה לפיה המערערים, או מי מהם, רכשו מעמד של חברים טרם נשללה האפשרות לרכוש חברות מכוח התנהגות.

ככל שטענת המערערים לרכישת חברות מכוח התנהגות מבוססת על התקופה שאחרי שנת 1994, הרי שטענה זו מנוגדת לתקנון, וממילא לא ניתן לקבלה.

פסק דין מתוקן

בפניי ערעור מנהלי.

1. הערעור מופנה כנגד החלטת עוזר רשם האגודות השיתופיות (א' אמיתי, עו"ד, 22.6.17; להלן – ההחלטה). בהחלטה, נדחתה בקשה של המערערים, בני זוג נשואים, ובתם (אשר אינה צד לערעור) לקבוע כי הם חברי קיבוץ צרעה (להלן – הקיבוץ או המשיב). ההחלטה התקבלה בהמשך לדו"ח חוקר שהוכן בעניינם של המערערים.

2. לאחר שנתתי דעתי לטענות הצדדים, על רקע החומר שבפניי, הגעתי למסקנה כי יש לדחות את הערעור. אעמוד עתה על השיקולים ביסוד מסקנה זו.

3. נקודת המוצא לדיון היא, כי התערבות בהחלטותיו של רשם האגודות השיתופיות שמורה למקרים חריגים, בהם החלטה פגומה בטעות משפטית מהותית, והצדק מחייב שבית המשפט יתערב בהחלטה (ראו פסק דינו של כב' השופט א' ברק בבג"ץ 4222/95 פלטיץ נ' רשם האגודות השיתופיות, פ"ד נב(5) (1998), בפסקה 5 לפסק הדין; ראו גם בג"ץ 861/07 קמחי נ' רשם האגודות השיתופיות [פורסם בנבו] (8.12.2010), בפסקה 49 לפסק הדין של כב' השופט י' עמית). הואיל ומדובר בהתדיינות הנוגעת לקבלת אדם לחברות בקיבוץ, חלה על העניין גם הלכתו של בית המשפט העליון, לפיה

"האגודה השיתופית מבוססת על קשר אישי בין החברים ומבקשת לקיים עזרה הדדית בין חבריה ... לכן, יש לאפשר מתחם רחב ביותר של שיקול דעת לחברי האגודה לבחור מי יצטרף אליהם ומי לא. ההתערבות בהחלטותיה של אגודה שיתופית בדבר קבלת חברים לשורותיה תיעשה במקרים חריגים וקיצוניים בלבד ... האגודה יכולה לנהל את ענייניה על פי רצונה ועל פי רצון החברים ובהתאם למטרות המשותפות שהותוו בתקנון. האגודה היא אשר מעצבת את התנהלותה ואת תפקודה על פי האינטרסים שלה, על פי שיקוליה ועל פי טעמה. האגודה זכאית שיהיה לה שיקול דעת עצמאי באשר לקביעה מי הם החברים שיצטרפו לשורותיה, ולא יהיה נכון לכפות עליה הר כגיגית אנשים שלדעתה לא יתאימו ולא ישתלבו על פי מטרות האגודה ורוח חבריה"

(דברי כב' השופט ע' ארבל בע"א 10419/03 דור נ' רמת הדר – כפר שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ, פ"ד ס(2) 277 (2005), בפסקאות 16, 18 לפסק הדין).

4. על רקע עקרונות אלה, ניתן לפנות למקרה הנוכחי. אין מחלוקת, כי במועדים הרלוונטיים המערערים לא התקבלו כחברים בקיבוץ בהחלטה של האסיפה הכללית (ראו סעיף 25 ואילך

לתקנון הקיבוץ). טענתם העיקרית של המערערים היא, כי יש להכיר בחברותם בקיבוץ מכוח התנהגות. טענה זו נשענת על [תקנה 2א לתקנות האגודות השיתופיות \(חברות\)](#), התשל"ג-1973 (להלן – תקנות החברות), לפיה "נהג אדם ונהגו בו כחבר האגודה במשך תקופה סבירה לפי נסיבות העניין, בין לפני תחילתה של תקנה זו ובין לאחריה, יראו אותו כחבר באגודה, אף אם לא נתקיימו בו הוראות תקנות משנה (א) ו-1(ב) [לתקנה 2](#), זולת אם נקבעה בתקנות האגודה הוראה מפורשת שאין לראות אדם כאמור כחבר באגודה".

5. אין מחלוקת, כי משנת 1994, תקנון הקיבוץ קובע הוראה מפורשת (סעיף 34א), המונעת קבלה לחברות מכוח התנהגות. בסעיף זה נקבע, כי "על אף האמור בכל דין לא יראו אדם כחבר הקיבוץ אלא אם התקבל לחברות על פי ס' 28 לתקנון זה, אפילו נהג ונהגו בו כחבר הקיבוץ במשך תקופה סבירה". אף כי בשלב קודם טענו המערערים נגד תוקפו של סעיף זה, אין כעת טענה ממשית לעניין זה. אציין כי מההחלטה עולה שהסעיף אושר על ידי רשם האגודות השיתופיות סמוך לאחר שנוסף לתקנון (15.12.94).

6. מן החומר שבפניי עולה בבירור, כי בעת קבלתה של ההוראה האמורה, לא היו המערערים, או מי מהם, חברים בקיבוץ.

7. אשר למערער (יליד 1970), הרי שבתקופה האמורה, לאחר שירותו הצבאי, התגורר מחוץ לקיבוץ כשנתיים וחצי, וחזר אליו בסוף שנת 1995. מן החומר עולה כי באותה נקודת זמן ועדת חברים החליטה כי "יתקבל לצרעה, על רקע משבר אישי, במעמד מיוחד ולזמן מוגדר" (22.12.1995). בהתאמה ובהמשך לכך, נחתם הסכם בין המערער ובין הקיבוץ, לפיו "יתקבל לצרעה במעמד מיוחד ולתקופה מוגבלת, עד 12.4.1996".

8. יצוין, כי במסגרת ההסכם התחייב המערער לנתק כל מגע עם סמים (סעיף 4), לשתף פעולה בחקירה משטרתית ובטיפול רשויות הקיבוץ בנושא השימוש בסמים (סעיף 5), ולהיות בקשר עם גורם טיפולי מקצועי מחוץ לקיבוץ (סעיף 6). מן החומר עולה, כי בהמשך לכך עבר המערער משבר נפשי קשה (ראו מסמכים מן הימים 22.7.1996, 30.7.1996). על רקע זה, במשך תקופה מסוימת אף לא חודש ההסכם האמור עמו (ראו גם מסמך מיום 13.10.1996).

9. בהקשר זה יוער עוד, כי במסמך מיום 4.9.1997, המתעד שיחה עם המערער, עולה כי באותה נקודת זמן עלתה השאלה האם ניתן להעביר את המערער למעמד של בן מועמד, ו"לא עוד מקרה של בן שנקלע לצרה ואנחנו נותנים לו בית". מעצם העלאת הנושא של מועמדות לדיון עולה, כי המערער לא היה, באותה נקודת זמן, חבר, ואף לא מועמד לחברות.

10. נוכח האמור עולה עוד, כי טענת המערער כי חזר לקיבוץ כמועמד, וכך נמסר לו על ידי מזכיר הקיבוץ, בנובמבר 1995, אינה עולה בקנה אחד עם המסמכים מזמן אמת. כשלעצמה, טענה זו של

המערער אינה עולה בקנה אחד עם הטענה כי באותה נקודת זמן רכש המערער חברות בקיבוץ. אוסיף, במאמר מוסגר, כי עולה שהקיבוץ נהג במערער בתקופה זו במידה לא מבוטלת של רגישות והתחשבות, אשר אינה עולה בקנה אחד עם טענות המערערים עתה.

11. המערער טוען, כי בפרקי זמן שונים בשנים 1996 – 2000 עבד בקיבוץ בתפקידים שונים ולא קיבל משכורת, בשונה מעובדים חיצוניים. הקיבוץ סיפק את כל צרכיו באותה תקופה. לטענתו, עבר קורס בנושא בעלי חיים, במימון הקיבוץ. כן טוען המערער, כי בשנים 1998 – 1999 נטל חלק בצוות של הקיבוץ שהיה צריך לבחון הצעה להסדר חובות של הקיבוץ, וחתם על בקשת משכנתא כנגד זכויות הדיור שלו כחבר, עבור הקיבוץ. לדבריו, נמסר לו שהעלאת מועמדותו לחברות בקיבוץ הוקפאה, בשל פיילוט להליכי הפרטה, אליו נכנס הקיבוץ.

12. כל אלה אינם יכולים לסייע למערער, שכן בתקופה הנדונה לא היה יכול לרכוש חברות מכוח התנהגות, נוכח הוראת התקנון המפורשת. זאת ועוד, מעמדו של המערער כמועמד לחברות, בחלק מן התקופה האמורה, מתיישב עם עיקרי התיאור האמור, אך אינו מתיישב עם הטענה כי נהגו בו כחבר. מעבר לנדרש אוסיף, כי לא הונחה תשתית המלמדת כי המערערים שילמו דמי חבר לקיבוץ בתקופה הרלוונטית. עולה גם, כי לא השתתפו או הצביעו באסיפות חברים. צדק עוזר הרשם בקביעתו כי נתונים אלה אינם מתיישבים עם טיעונם כי ראו עצמם כחברים בקיבוץ.

13. עוזר הרשם התייחס בהחלטתו לכך, שבקיבוצים שונים קיים מסלול צעירים, הנוהג בגילאים בהם היו המערערים בשנים 1995 – 2000. במסלול זה, יש מאפיינים המזכירים חברות בקיבוץ, אך אלה אינם משקפים חברות, ומשכך אף אינם יוצרים חברות מכוח התנהגות. באין תשתית ברורה בדבר קיומו של מסלול כאמור בקיבוץ בתקופה הרלוונטית, איני רואה לנכון להידרש לעניין זה. יהיו הדברים כאשר יהיו, בכל מקרה לא ניתן היה לרכוש בקיבוץ מעמד של חברות מכוח התנהגות בתקופה זו.

14. המערערים מפנים בטיעוניהם למסמך מיום 16.6.2000, המסכם חיובים וזיכויים כספיים בין המערער ובין הקיבוץ, עובר לעזיבתו את הקיבוץ בשנת 2000. במסמך זה מופיע, תחת הכותרת "פרטים אישיים", הרישום "הצטרפות לצרעה" ביולי 1988 (עת מלאו למערער 18 שנים). הרישום אינו מעיד על קבלה לחברות. ברי גם, כי בנקודת הזמן האמורה, לא היה המערער מועמד, ואף לא השלים תקופת מועמדות כנדרש בתקנון. גם מהמשך המסמך לא עולה כי המערער היה, או הוכר, בנקודת זמן כלשהי, כחבר הקיבוץ.

15. אשר למערערת (ילידת 1976), הרי שזו יצאה לשנת חופש בשנת 1994, ושבה לקיבוץ בשנת 1996. עת חזרה לקיבוץ, נחתם הסכם בינו ובינה (6.12.1996), לפיו חזרה במעמד של אורחת (ראו סעיף 26 לדו"ח החוקר). ברי, אפוא, כי גם המערערת לא רכשה מעמד של חברות עובר לשינוי התקנון, ולשלילת האפשרות לרכוש חברות מכוח התנהגות. אוסיף, כי ממכתב של הקיבוץ למוסד

לביטוח לאומי מיום 29.6.2000 עולה, כי ביום 1.4.2000 פסקה מועמדוּתה של המערערת לחברות בקיבוץ, וכי ביום 23.6.2000 עזבה המערערת, עם בתה, את היישוב. מעצם היותה של המערערת מועמדת באותה נקודת זמן, ברור כי לא ראתה בעצמה, ואף הקיבוץ לא ראה בה, חברה.

16. נוכח כל האמור יוצא, כי יש לדחות את הטענה לפיה המערערים, או מי מהם, רכשו מעמד של חברים טרם נשללה האפשרות לרכוש חברות מכוח התנהגות. משכך, המקרה אינו דומה למקרה שנדון בבר"ם [9609/05](#) קיבוץ רמת הכובש נ' צוד [פורסם בנבו] (6.4.2006), אליו מפנים המערערים בטיעוניהם. באותה פרשה, נקבע כי הקיבוץ נהג במשיבה שם כחברה שנים רבות טרם נשללה האפשרות לרכוש חברות מכוח התנהגות על פי התקנון של אותו קיבוץ. זה אינו המקרה שבפניי.

17. נתתי דעתי לכך, שמטיעוני הקיבוץ בשלב קודם של ההתדיינות עולה כי בין 1.10.1998 – 31.5.2000 היה המערער מועמד לחברות בקיבוץ. ברם, מן החומר עולה כי מועמדוּתו של המערער הסתיימה עם עזיבתו את הקיבוץ במאי 2000. אשר למערערת, זו הייתה, כעולה מן המסמך המרכז את דיווחי הקיבוץ למשרד הפנים בעניין המערערים (נספח ח' למוצג ו' בתיק מוצגי המערערים), מועמדת בין 16.6.1993 – 30.11.1993. בהמשך לכך, יצאה לחופש. לאחר שחזרה לקיבוץ, הייתה מועמדת בין 1.6.1999 – 1.4.2000 (ראו מכתב מיום 29.6.00 של מזכירת הקיבוץ), ובהמשך לכך עזבה את הקיבוץ. יוצא, כי בשום שלב לא השלימה תקופת מועמדוּת של שנה, כנדרש בתקנון.

18. אסכם נקודה זו ואומר, כי ככל שטענת המערערים לרכישת חברות מכוח התנהגות מבוססת על התקופה שאחרי שנת 1994, הרי שטענה זו מנוגדת לתקנון, וממילא לא ניתן לקבלה.

19. בפני המערערים טענת אפליה והשתק. על פי הטענה, הקיבוץ הפלה את המערערים כאשר לא קידם את מועמדוּתם, ולא העמיד אותם להצבעת החברים באסיפה הכללית. המערערים טוענים, כי אילו היה הקיבוץ נוהג בדרך זו, היו מתקבלים לחברות. אין בידי לקבל טענה זו. כנזכר לעיל, המערערים עזבו את הקיבוץ בשנת 2000. טענתם, כי הדבר קשור למחלוקת עם הקיבוץ אודות חוב כזה או אחר, אינה עולה בבירור מן המסמכים שבפניי. מכל מקום, לא הונחה תשתית של ממש, לרבות במסמכים מזמן אמת, המלמדת כי מחלוקת כאמור, ככל שהייתה, נבעה מהתנהלות שלא כדין של הקיבוץ. אדרבא, עולה מן החומר כי בזמן אמת הועלו כלפי המערערת טענות על כי אינה תורמת את חלקה ליישוב (ראו מכתב מיום 4.4.00 של מזכירת הקיבוץ).

20. אוסיף, כי המערערים עצמם אינם חולקים על כך, שאילו הייתה מועמדוּתם עולה לאסיפת החברים לאחר שנת 2002, לא היו מתקבלים כחברים, לטענתם בשל אווירה שלילית שנוצרה בעניינם על ידי המשיב. אין בפניי תשתית ממשית המלמדת, כי מצב הדברים היה שונה מהותית עובר לעזיבת המערערים את הקיבוץ, או בכל נקודת זמן אחרת. אין גם תשתית ממשית התומכת

בטענה, כי אי העלאת מועמדותם של המערערים להצבעה הייתה נגועה בחוסר תום לב. אף אין כל אינדיקציה, כי עלתה בזמן אמת טענה כאמור מצד המערערים, או מי מהם. במצב זה, אף טענה זו אינה יכולה לסייע למערערים.

21. בכל הנוגע לטענת האפליה אוסיף, כי אין טיעון, או תשתית, המלמדים כי כל בן קיבוץ אשר ביקש זאת, הועלה באופן אוטומטי להצבעת החברים ונבחר כחבר. בכל הנוגע למערערת, אף ברור כי לא סיימה את תקופת המועמדות המינימלית טרם עזבה את הקיבוץ בשנת 2000, וממילא לא ניתן היה להעמידה להצבעה ובחירה. עוד אוסיף, כי הטענה, כי מי שהועלה להצבעה נבחר מיד, נסתרת בטענה אחרת של המערערים, לפיה אחת מבנות הקיבוץ התקבלה לחברות רק לאחר הצבעה שלישית בעניינה, כאשר בשתי הצבעות קודמות לא אושרה חברותה. אף הטענה, כי התקיימו הצבעות קבוצתיות בשנים 2002, 2014, אינה מסייעת למערערים, שכן מדובר בתקופה לאחר שהמערערים עזבו את הקיבוץ ושבנו להתגורר בו, שלא כחברים, ובה גם לשיטת המערערים, לא היו נבחרים על ידי האסיפה הכללית. ברור, כי בתקופה זו בחירת המערערים כחברים על ידי אסיפת החברים לא עמדה על הפרק. יוצא, כי לא הונחה התשתית הנדרשת לביסוסה של טענת אפליה (ראו בפסק הדין הנ"ל בעניין דד, בפסקה 20).

22. למען שלמות התמונה אוסיף, כי בהמשך לעזיבת הקיבוץ, שבו המערערים להתגורר בקיבוץ בשנת 2002 או בסמוך לכך. בכל המסמכים הרלוונטיים לתקופה זו עולה, כי מעמדם של המערערים בתקופה זו היה של תושבים בני רשות (ראו הסכם גישור 29.5.2002; ראו גם הסכם תושבות, 11.12.2005, בו הודגש כי המערערים אינם חברים או מועמדים לחברות, וכי מעמדם הוא של תושבים בני רשות בדירה בה הם מתגוררים). ברור לחלוטין, כי עמדת האסיפה הכללית הייתה שיוכלו לשהות בקיבוץ כשוכרים, בלא שהדבר מקנה להם זכויות קנייניות כלשהן (ראו המסמכים הנזכרים בדו"ח החוקר, פסקאות 30 – 31). עולה גם, כי בשנת 2010, ההתכתבות בין המערערים ובין הקיבוץ נגעה בעיקרה לרצונם של המערערים להמשיך ולהתגורר בקיבוץ. נושא החברות לא עמד על הפרק.

23. המערערים טוענים, כי בתקופה בה נחתמו המסמכים האמורים, נעשו כלפיהם מצגים שונים, לפיהם יש כוונה לקבלם כחברים, אך הדבר אינו מסתייע מסיבות שונות. טענות אלה אינן עולות בקנה אחד עם מסמכים ברורים בכתב מזמן אמת, אשר מכוחם ניתן למערערים להתגורר בקיבוץ. הניסיון להתנער מתוכנם הברור של מסמכים אלה אינו יכול להתקבל. ספק בעיניי גם אם ניתן ליישבו לחלוטין עם החובה לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב. לא למותר להוסיף, כי מן החומר הרב שבפניי עולה כי המערערים החלו לטעון לחברות בקיבוץ, רק לאחר שבשנת 2010 התקבלה החלטה של האסיפה הכללית להסמיך את ועד ההנהלה לסיים את שהותם של המערערים בקיבוץ, ובהמשך לנקוט בהליכי פינוי. יש בכך כדי להטיל צל לא מבוטל מעל טיעוניהם.

24. המערערים טוענים עוד, כי קבלתם לחברות הוכשלה בשל פעולות של גורמים מסוימים בעלי השפעה בקיבוץ אשר המערערים לא היו לרוחם. נטען, כי הקיבוץ, באמצעות גורמים מרכזיים בו, הרחיק את המערערים מתהליך הסדרת החברות ופעל להכפיש את שמם, כך שגם לו תעמוד חברותם להצבעה, באווירה שנוצרה תסוכל קבלתם. לטענות אלה, בדבר מניעים זרים בפעולות של גורמים שונים, לא הונחה תשתית של ממש, ולא אוכל לקבלן.

25. התוצאה של כל האמור היא, כי אין כל עילה להתערב בהחלטת עוזר הרשם, בה נדחו טענות המערערים בדבר חברות בקיבוץ. ההחלטה התבססה על תשתית עובדתית איתנה, ובמרכזה דו"ח חוקר ברור וחד משמעי, והנחתה עצמה על פי אמות המידה המשפטיות הרלוונטיות. לא מצאתי ממש גם בטענות כנגד דו"ח החוקר. ניכר מן הדו"ח, כי החוקר ביצע עבודה יסודית, ובחן מסמכים רבים שהגישו המערערים. מסקנותיו, כי עולה באופן חד משמעי כי הקיבוץ לא התייחס אל המערערים כאל חברים, כי הובהר להם באופן עקבי כי אינם חברים, וכי מעולם לא טענו שהם חברים, מעוגנות היטב במכלול החומר. גם מסקנתו, כי לא הונחה תשתית לטענה בדבר כפייה בחתימת ההסכמים עם הקיבוץ, ומה גם משך פרק זמן של מעל 13 שנים, מבוססת היטב. אכן, הן עוזר הרשם, הן החוקר, הם גורמים אובייקטיביים ומקצועיים, הפועלים על פי דין. מכאן המשקל הרב הניתן לממצאיהם וקביעותיהם. אין בטיעוני המערערים כדי להצביע על קיומו של טעם חריג להטיל דופי כלשהו בקביעות וממצאים אלה.

26. בנסיבות המתוארות, אין כל עילה להתערב בהחלטתו של עוזר הרשם. אין בכך כדי לגרוע מן העובדה, שמקרים כגון אלה מעלים היבטים אנושיים שאינם פשוטים. הלכה למעשה, גדלו המערערים בקיבוץ וחיו בו רוב חייהם. פירושה המעשי של דחיית ערעורם היא סיום פרק זה בחייהם. תוצאה זו אינה קלה. עם זאת, נוכח התשתית שבפניי, הן עובדתית, הן משפטית, אין מנוס מן המסקנה כי תוצאה זו מתחייבת ממכלול נסיבות העניין. בה בעת, אין לי אלא להסכים להמלצת עוזר הרשם בסיכום החלטתו, כי הקיבוץ יסייע למערערים בכל דרך.

27. התוצאה של כל האמור היא, כי הערעור נדחה. המערערים יישאו בהוצאות המשיב בסך של 10,000 ₪. סכום זה מביא בחשבון את מכלול הקביעות לעיל, ואת היקף העבודה שנדרשה בהליך זה. אין לצרף לו מע"מ. הוא ישולם עד ליום 26.3.18. העירבון שהפקידו המערערים, בסך של 5,000 ₪, יועבר לידי המשיב לפירעון חלקי של הסך האמור.

ניתן היום, ה' אדר תשע"ח, 20 פברואר 2018, בהעדר הצדדים.

עודד שחם 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

